

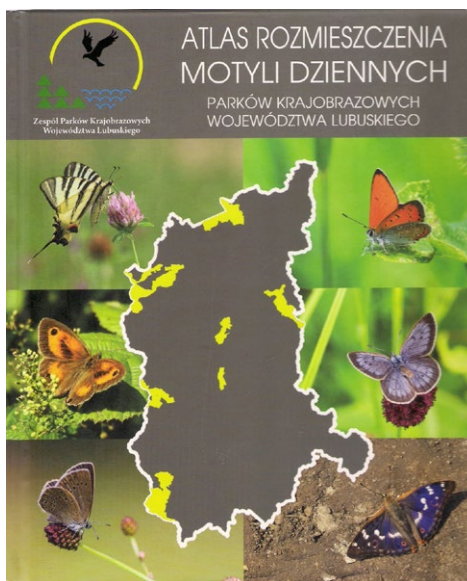
ATLAS ROZMIESZCZENIA MOTYLI DZIENNYCH PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Lubuskiego,
Gorzów Wielkopolski - Zielona Góra 2020, 256 stron, oprawa twarda,
format 222 mm x 266 mm, ISBN: 978-83-66190-06-1

Od wydania atlasu na temat rozmieszczenia motyli dziennych w Polsce minęło wiele lat. Z tej perspektywy z pewnością spora część stanowisk gatunków motyli zniknęła z obszaru kraju w wyniku wieloletnich zmian w krajobrazie jakie obserwujemy w całej Polsce. Dane w tych materiałach są już często zdezaktualizowane i nie odpowiadające stanu faktycznemu. W tym wszystkim jest jednak nadzieja, że dzięki zwiększonemu ruchowi amatorskiemu obserwowania motyli dziennych, wiedza o rozmieszczeniu motyli będzie powiększana, szczególnie na poziomie regionalnym. W ostatnim okresie powstało wiele prac faunistycznych o motylach dziennych, ich rozmieszczeniu, biologii, ekologii, zagrożeniach itp. Zazwyczaj były one ograniczone do niewielkiego obszaru, np. gminy, parku krajobrazowego, obszaru Natura 2000, itd., co stanowi w istocie cenne informacje o gatunkach danego terenu i jednocześnie pozwalające waloryzować faunistycznie dane

miejsce, jednak nikt nie pokusił się o coś „większego”. Wymagałoby to oczywiście dużego nakładu pracy, dużego zaangażowania, wykazania się sporym zacięciem i wytrwałością, co ostatecznie przełożyłoby się z pewnością na wieloletnią pracę badawczą. O ile zbieranie wszystkich informacji o gatunkach dziennych z całej Polski jest dość trudne, mozolne i wymagałoby udziału wielu osób, to na poziomie regionalnym może być to zdecydowanie łatwiejsze.

Edukacja ekologiczna w parkach krajobrazowych ma przede wszystkim służyć upowszechnianiu wiedzy przyrodniczej oraz kształtowaniu świadomości ekologicznej zarówno dzieci i młodzieży, jak i dorosłych. Podnoszenie wiedzy przyrodniczej wśród społeczeństwa może być również popularyzowane poprzez tworzenie różnego typu wydawnictw, np. foldery, przewodniki, atlasy. Takiego zadania podjęła się garstka „parkowców” i kilku entuzjastów – obserwatorów motyli dziennych, którzy postanowili zinwentaryzować wszystkie parki krajobrazowe będące w Zespole Parków Krajobrazowych Woj. Lubuskiego z siedzibą w Gorzowie Wielkopolskim. Etapem finalnym tego przedsięwzięcia jest „Atlas rozmieszczenia motyli dziennych parków krajobrazowych województwa lubuskiego”.

Trzymanie tej książki w rękach i zapoznawanie się z danymi jest dla mnie, jako recenzenta, tym bardziej bliskie, ponieważ pochodzę z tych terenów, a nawet pracowałem przez kilka lat w jednym z tych parków.

Sama publikacja jest bardzo przejrzysta, okraszona wieloma dobrymi fotografiami motyli, co nadaje jej bardzo estetyczny wygląd. Na samym początku przeczytamy do kogo jest atlas skierowany i dlaczego w ogóle powstał. Jak ważny jest wątek szkolenia, edukowania społeczeństwa na poziomie regionalnym, bo niestety najczęściej nieświadomie możemy działać destrukcyjnie na przyrodę. Znajdziemy również informację o wielkiej potrzebie zauważenia problemu znikania bezkręgowców i podjętej próbie ich ratowania poprzez różne działania ochronne.

W tak obszernym wydawnictwie nie może zabraknąć podziękowań za pracę sztabu ludzi, bez których to wszystko by nie powstało. W skład struktury organizacyjnej Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Lubuskiego wchodzi 7 jednostek terenowych: Barlinecko-Gorzowski Park Krajobrazowy, Gryżyński Park Krajobrazowy, Krześciński Park Krajobrazowy, Łagowsko-Sulęciński Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy „Łuk Mużakowa”, Park Krajobrazowy „Ujście Warty” i Pszczewski Park Krajobrazowy. Wszystkie wymienione obszary zostały objęte inwentaryzacją atlasową.

Kartkując kolejne strony koniecznie musimy zapoznać się z obszernym opisem każdego z parków oraz mapami. W tym miejscu nie zabrakło barwnych ilustracji, które przedstawiają najbardziej charakterystyczne elementy tych obszarów. Po zapoznaniu się z walorami wszystkich siedmiu parków docieramy już do części, gdzie szczegółowo zostały opisane przeprowadzone badania nad motylami. Każdy z siedmiu parków krajobrazowych został podzielony na kwadraty o boku 2 km, wkomponowane w siatkę UTM. Dzięki temu można było dość precyzyjnie przeprowadzić badania, a następnie wyniki poddać analizie. Łącznie obserwacje były prowadzone na dużej liczbie kwadratów, bo aż na 321 polach atlasowych! Sama inwentaryzacja motyli dziennych była prowadzona w ciągu 3 sezonów, w latach 2017-2019. Obserwatorzy założyli sobie skontrolowanie każdego kwadratu Atlasu przynajmniej raz w każdym miesiącu, w okresie od kwietnia do września, w korzystnych dla tej grupy owadów warunkach atmosferycznych. Badania atlasowe dotyczyły zbierania informacji o motylach tylko z ostatniego stadium ich życia, czyli imago. Podczas 3 sezonów badawczych łącznie zebrano ponad 171 tys. obserwacji! Taka duża liczba obserwacji świadczy o bardzo dużym zaangażowaniu obserwatorów, bez których nie udałooby się tak dobrze rozpoznać tej grupy owadów na obszarze parków krajobrazowych. Każda obserwacja była poddana dokładnej analizie i weryfikowana pod kątem poprawności oznaczenia gatunku.

W rozdziale „Przegląd gatunków” będziemy mogli uzyskać informacje dotyczące wszystkich wykazanych gatunków motyli dziennych podczas badań prowadzonych w latach 2017-2019 na obszarze siedmiu parkach krajobrazowych. Każdy gatunek jest przedstawiony transparentnie. Przy krótkim opisie gatunku do jakiej grupy ekologicznej został zakwalifikowany, możemy dodatkowo zapoznać się z mapami z naniesionymi polami atlasowymi występowania gatunku. Tutaj uzyskamy również podstawowe informacje na temat fenologii, zagrożeń i ochrony gatunku. Każdy opis jest okraszony zdjęciem motyla, najczęściej pokazanego z cechami diagnostycznymi. To kolejny walor tej publikacji, w szczególności dla osoby, która może natknąć się na motyle po raz pierwszy. Sam Atlas może stać się jednocześnie przewodnikiem do rozpoznawania motyli dziennych.

Kolejnym rozdziałem wartym uwagi jest przesłedzenie przez Autorów poprawności wykazywanych gatunków w różnego typu publikacjach z obszaru województwa lubuskiego we wcześniejszych latach. Krótko mówiąc, wytykają błędy przy oznaczaniu czy nawet powielaniu obserwacji gatunków, które choćby z uwagi na zasięg występowania nie mogły być wcześniej wykazywane z obszaru województwa. Takich obserwacji jak się okazuje jest wiele i niestety nie wróży to dobrze dokumentom, które powinny być wykonane rzetelnie wraz z przesłedzeniem poprawności i jakości danych. Jak widać nie zawsze to się udaje.

Po zapoznaniu się z wcześniejszymi informacjami, należy odnieść się również do podsumowania całości zebranych danych przez uczestników Atlasu, któremu Autorzy poświęcili dużo treści w sposób przejrzysty i wyczerpujący. Graficznie można zapoznać się z wieloma tabelami, zestawieniami i wykresami charakteryzującymi bogactwo fauny motyli dziennych na obszarze wszystkich parków krajobrazowych województwa lubuskiego. Już na wstępie zostało przedstawionych wiele różnic pomiędzy poszczególnymi obszarami chronionymi, które mają niewątpliwy wpływ na występowanie motyli dziennych. Porównywanie powierzchni tych parków, ich lesistości, gruntów o charakterze rolniczym, terenów otwartych, obszarów zabudowanych, przy tym wszystkim z zaznaczeniem małego udziału terenów podmokłych – co ważne jest przy wykazywaniu gatunków higrofilnych. Autorzy dzięki zebranych danym, przy użyciu narzędzi statystycznych mogli porównać m.in. różnorodność gatunkową motyli w poszczególnych parkach, rozpowszechnienie w poszczególnych polach atlasowych czy nawet skupić się na węższej dziedzinie jaką jest tolerancja ekologiczna u badanej grupy owadów. Jest to niewątpliwie atut tego opracowania, ponieważ najczęściej w różnego rodzaju opracowaniach zazwyczaj jest mowa tylko o ogólnej liczbie gatunków wykazywanych z danego badanego obszaru, nie skupiając się na gatunkach o wąskich preferencjach ekologicznych.

Dane, które zostały uzyskane podczas trwania projektu, są niewątpliwie jedynym i najbardziej aktualnym materiałem zebrany i przedstawionym w formie Atlasu. Jest dobrym punktem wyjścia do analizy, jako materiał porównawczy dla innych Parków Krajobrazowych z obszaru Polski, gdyż żaden dotychczas taki obszar chroniony nie stworzył podobnego opracowania.

Na terenie Polski chyba już każde siedlisko w różnym stopniu jest narażone na negatywny wpływ człowieka. Nie inaczej jest w przypadku obszarów chronionych. Parki krajobrazowe nie od dziś propagują na wielu płaszczyznach ochronę przyrody. Począwszy od szkół – poprzez edukację, tworzenie różnego rodzaju projektów wśród lokalnego społeczeństwa o tematyce przyrodniczej, uczestnictwa w spotkaniach dotyczących opiniowania, zatwierdzania różnego rodzaju planów, a skończywszy na próbie czynnej ochrony siedlisk, tak ważnych dla zachowania bioróżnorodności. Właśnie w tym rozdziale możemy dowiedzieć się na czym polegają te działania, które w dużej mierze nakierowane są na ochronę motyli dziennych. Wiele aspektów tu poruszanych może wydawać się bardzo prozaicznych, jednak w realiach to wszystko wygląda zupełnie inaczej. Pomimo wielu niedogodności tej garstce ludzi z zacięciem ochraniarskim często udaje się namówić wielu decydentów do czynnej ochrony przyrody, poprzez promowanie wprowadzaniu wypasu zwierząt gospodarskich, pozostawianie czy wręcz odtwarzania miedz, pasów krzewów i drzew między polami, współpracy z ekspertami przyrodniczymi i wiele innych. Osobiście uważam, że jest to jeden z ważniejszych rozdziałów tej publikacji, ponieważ bardzo istotnym elementem jest przedstawienie wielu istotnych zagrożeń dla ochrony siedlisk i prób ich eliminacji. Utrata nawet kawałka cennego siedliska często może być już sprawą nie do uratowania, dlatego tak ważne jest szybkie reagowanie już na etapie zbierania danych o owadach – to one najczęściej z danego miejsca bezpowrotnie znikają.

Każdy z przedstawionych parków krajobrazowych województwa lubuskiego ma nam co innego do zaoferowania. Pomijając aspekty krajobrazowe, które są ich dużym walorem, to należy wspomnieć o dużej mozaice siedlisk, która wpływa na różnorodność gatunkową motyli dziennych. W rozdziale o najciekawszych obszarach występowania motyli dziennych w lubuskich parkach krajobrazowych, Autorzy Atlasu zapoznają czytelników z takimi miejscami, gdzie istnieje duża szansa na spotkanie wielu przedstawicieli lepidopterofauny. Na pewno warto wziąć to pod uwagę planując jakiś dłuższy urlop w danej okolicy.

Kulisy powstawania Atlasu, jego realizacja i jeszcze wiele innych aspektów zostały przedstawione w październiku 2021 roku podczas XXXLC Symposium Lepidopterologicznego w Łagowie przez jednego z autorów – Krzysztofa Gajdę. Sam Autor podkreślał, że na pewno warto takie dzieła tworzyć i zachęcał tym samym do prac nad powstawaniem Atlasów motyli dziennych z innych części Polski, w tym z obszarów parków krajobrazowych. Należy dodać, że parki krajobrazowe woj. lubuskiego mają zamiar tą samą metodą zinwentaryzować ważki, więc szykuje nam się kolejna świetna publikacja.

Atlas rozmieszczenia motyli dziennych parków krajobrazowych województwa lubuskiego to wyjątkowa pozycja wśród literatury popularnonaukowej. Przede wszystkim dlatego, że jest aktualnym stanem wiedzy na temat tej grupy owadów na obszarach chronionych w zachodniej Polsce. Powstawanie podobnych dzieł z innych rejonów naszego kraju może być początkiem do większej chęci obserwowania motyli, zauważenia istotnych zagrożeń u tej grupy bezkręgowców, które obecnie znikają w zastraszającym tempie. Rozwój ruchu amatorskiego obserwowania motyli z pewnością może być początkiem ochrony motyli dziennych w Polsce, szczególnie na obszarach silnie zniekształconych przez czynniki ludzkie, na co wyraźnie wskazują Autorzy tą publikacją. Przed nami jest jeszcze wiele pracy i jako przyrodnikom, jest szczególnie trudno w tych czasach, ponieważ wiele osób nie rozumie potrzeby ochrony owadów, od których jesteśmy bardzo zależni. Dzięki osobom pracującym na rzecz ochrony przyrody w Polsce, m.in. w parkach krajobrazowych, świat ten w przyszłości może być jeszcze kolorowy i bzyjący.

Adres autora / Author's address:

Grzegorz Jędro
Słowiński Park Narodowy
ul. Bohaterów Warszawy 1A, 76-214 Smołdzino
e-mail: rufinus@o2.pl